

TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON AJANSI'NIN AFGANİSTAN'DAKİ KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A RESEARCH ON TURKISH COOPERATION AND COORDINATION AGENCY'S PUBLIC DIPLOMACY ACTIVITIES IN AFGHANISTAN

Turan ŞENER, Kadriye OKUDAN DERNEK, Hakan ERTAŞ

1. Dr. Öğr Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, turansener@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2354-015X>
2. Dr. Öğr Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, okudan@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5541-3126>
3. Doktora Öğrenci, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, hakanertas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8404-5171>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
03.04.2022 04.03.2022

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
28.05.2022 05.28.2022

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.1097919>

Öz

Uluslararası ilişkilerde küreselleşme olgusunun etkisiyle geleneksel diplomasi anlayışı dönüşerek sivil toplum ve kamuoyu odaklı temelli ve yumuşak güce dayanan kamu diplomasi anlayışı ortaya çıkmıştır. Türkiye, 2000'li yıllardan itibaren dış politikasını yeniden şekillendirmiş ve yumuşak güç kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede Türkiye kamu diplomasisi faaliyetlerine giderek daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu çalışma, Türkiye'nin en önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri olan TİKA'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini Afganistan örneği üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Afganistan'daki TİKA faaliyetlerinin Afgan halkı üzerindeki etkisini araştırarak, kamu diplomasisi uygulamalarının Türkiye ile Afganistan arasındaki ilişkilere etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Afganistan'daki üniversitelerde görev yapan akademisyenlerle TİKA'nın faaliyetleri ile ilgili olarak görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler üzerinden Türkiye'nin Afganistan'da TİKA aracılığı ile uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkisi değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda bir kamu diplomasisi kurumu olan TİKA'nın faaliyetleri Afgan halkının Türkiye'ye yönelik olumlu algısını güçlendirdiği ve Türkiye-Afganistan ilişkilerine olumlu katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, TİKA, Afganistan, Siyasal İletişim.

Abstract

With the effect of globalization, the traditional diplomacy has transformed, and an understanding of public diplomacy based on civil society, public opinion and soft power has emerged. Since the 2000s, Turkey has reshaped its foreign policy and brought the concept of soft power to the fore. In this framework, Turkey has begun to give more importance to public diplomacy activities. This study aims to evaluate the public diplomacy activities of TİKA, one of Turkey's most important public diplomacy institutions, on the example of Afghanistan. For this purpose, it has been tried to reveal the effect of public diplomacy practices on the relations between Turkey and Afghanistan by investigating the impact of TİKA activities on the Afghan people. In this context, interviews were held with academics in Afghanistan regarding the activities of TİKA. The effect of public diplomacy activities implemented by Turkey through TİKA in Afghanistan was evaluated on the basis of the obtained data. The impact of the public diplomacy activities implemented by Turkey in Afghanistan through TİKA was evaluated over the data obtained as a result of the interviews. As a result of the evaluation, it was concluded that the activities of TİKA, a public diplomacy institution, strengthened the positive perception of the Afghan people.

Keywords: Public Diplomacy, Soft Power, TİKA, Afghanistan, Political Communication.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

This study aims to reveal the impact of the activities carried out by the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA), one of the leading institutions of public diplomacy in Turkey, on the people of Afghanistan. In this context, the study targets to evaluate the effects of the activities of public diplomacy implemented by Turkey through TIKA in Afghanistan, based on the data collected and examined as a result of the interviews made with academic staff working at some universities in Afghanistan.

Research Questions

The primary research question motivated and guided the study is “Do the TIKA’s activities of public diplomacy in Afghanistan contribute positively to the relations between Turkey and Afghanistan? Secondary research questions are as follows: “Do TIKA’s activities have an impact on the people of Afghanistan?”; “Do the TIKA’s activities have significant contributions to Turkey’s soft power policy towards Afghanistan?”.

Literature Review

The emergence of the globalization paradigm in international relations has exacerbated debates on whether the state can still be regarded as the main actor in international politics and also enhanced and diversified the role and function of non-state, civil-political actors. With the recent developments in communication and technology, the whole world has gradually shrunk into a global village and therefore politics has taken new and different shapes. This has transformed diplomacy from a traditional state-based, hard power, and security-oriented activity to a multi-actor, civil society, and soft power-based diplomacy. Thus, the importance of the concept of public diplomacy has been the focus of attention in international relations, as one of the new diplomacy forms of the globalized world. As to Turkey, it can be observed that Turkey has also started to reshape its foreign policy in line with the aforementioned developments and focus on adapting and developing soft power instruments, especially since the 2000s. Turkey has therefore started to attach much more importance to the activities of public diplomacy. Within this framework, this study intends to find out the impact of the activities carried out in Afghanistan by the TIKA, one of the leading institutions of public diplomacy in Turkey. For this purpose, it is particularly aimed to reveal the impact of TIKA’s activities as public diplomacy tools on the Afghan people on the relations between Turkey and Afghanistan. The originality of this study lies in its methodological preference. To put it differently, while the existing academic works on Turkey’s activities of public diplomacy examine the potential effects of these policies by primarily evaluating the data obtained from the activity reports of public diplomacy institutions or interviews made with institution managers; this study aims to reveal the potential effects by collecting and evaluating the opinions of the citizens of the target country. Thus, the success of the soft power strategy followed by Turkey in Afghanistan is examined through the activities of public diplomacy carried out by the TIKA.

Methodology

Methodologically, this is a qualitative study in international relations and politics. In this context, interviews are held with academics working at different universities and institutions in Afghanistan. Since the concept of public diplomacy includes activities aimed directly at the public of the target country, interviews are made with academics who are thought to have a higher level of awareness regarding the issue in order to better analyze the impact of those activities. In order to reach more objective results, the interviewed academicians are selected from different ethnic groups. A structured interview form is used during the online interviews. Participants are asked ten questions regarding the institutional and functional awareness of TIKA in Afghanistan, the contribution of TIKA's activities to the relations between the two countries, and the expectations of the Afghan people from Turkey. The systematic and descriptive methods are used in the analysis of the data obtained from the participants.

Results and Conclusions

Methodologically, this is a qualitative study in international relations and politics. In this context, interviews are held with academics working at different universities and institutions in Afghanistan. Since the concept of public diplomacy includes activities aimed directly at the public of the target country, interviews are made with academics who are thought to have a higher level of awareness regarding the issue in order to better analyze the impact of those activities. In order to reach more objective results, the interviewed academicians are selected from different ethnic groups. A structured interview form is used during the online interviews. Participants are asked ten questions regarding the institutional and functional awareness of TIKA in Afghanistan, the contribution of TIKA's activities to the relations between the two countries, and the expectations of the Afghan people from Turkey. The systematic and descriptive methods are used in the analysis of the data obtained from the participants.

1. GİRİŞ

Soğuk savaş döneminin sona ermesinden sonra yeniden şekillenen uluslararası sistem, geleneksel diplomasi anlayışının değişerek yeni bir anlayışla ülkeler arası ilişkilerin kurulması gereğini ortaya koymuştur. Uluslararası ilişkilerde küreselleşme paradigmasının ön plana çıkması ile devletin uluslararası politikanın temel aktörü olduğu anlayışı sorgulanmaya başlamış ve devlet-dışı sivil-siyasal aktörlerin çoğaldığı ve çeşitlendiği küresel ilişkilere geçiş dönemi başlamıştır. İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişme ile beraber tüm dünya küresel bir köy haline gelirken siyaset de toplum temelinde yeniden yapılanmıştır. Bu durum beraberinde diplomasi de sivil toplum, sivil aktörler ve kamuoyu temelinde dönüşümünü getirmiş ve geleneksel devlet temelli, sert güç ve güvenlik odaklı diplomasi anlayışı dışında çok aktörlü, sivil toplum temelli ve yumuşak güce dayanan diplomasi anlayışı ortaya çıkmıştır. Böylece sivil toplum ve kamuoyu odaklı küresel dünyanın yeni diplomasi biçimi olarak kamu diplomasisi kavramı ön plana çıkmaktadır (Ekşi, 2018). Türkiye de, 2000'li yıllardan itibaren dış politikasını yeniden şekillendirmiş ve yumuşak güç kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu çerçevede Türkiye kamu diplomasisi faaliyetlerine giderek daha fazla önem vermeye başlamıştır.

Bu çalışma, Türkiye'nin en önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri olan TİKA'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini Afganistan örneği üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Afganistan'daki TİKA faaliyetlerinin Afgan halkı üzerindeki etkisini araştırarak, kamu diplomasisi uygulamalarının Türkiye ile Afganistan arasındaki ilişkilere etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin etkisine yönelik yapılan akademik çalışmalar, kamu diplomasi kurumlarının faaliyet raporlarından ya da kurum yöneticileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ise kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkisi hedef ülkenin vatandaşlarının görüşleri üzerinden yapılan değerlendirme ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylece Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetleri aracılığı ile Afganistan'a uyguladığı yumuşak güç stratejisinin başarısı TİKA'nın faaliyetleri üzerinden değerlendirilecektir.

2. KAMU DİPLOMASİSİ

Kamu diplomasisi kavramını ilk defa 1965 yılında Edmund Gullion kullanmıştır. Boston Tuft Üniversitesi Fletcher Diplomasi Okulu dekanı olan Edmund Gullion kamu diplomasisini dış politikanın oluşturulmasında kamu tutumlarının etkisini ele almak olarak ifade etmiştir. 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlayan kamu diplomasisi kavramı, uluslararası sistemde meydana gelen gelişmeler etkisinde önemi giderek artan bir diplomasi yöntemi haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde kamu diplomasisi Batı değerlerinin Doğu Avrupa ülkelerine yayılmasına yönelik ikna faaliyetlerini içermekteydi. Sömürgelerin bağımsızlık kazanmaya başlamasıyla yeni kurulan ülkelerin kamuoyları da kamu diplomasisi faaliyetlerinin yeni hedefleri olmuşlardır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra eski

Doğu bloku ülkeleri demokratikleşme ve batı ekonomi sistemine dahil olma sürecinde kendilerini tarihsel ve kültürel olarak Avrupa'nın bir parçası olarak sunmak istemişlerdir. Yaşanan bu gelişmeler kamu diplomasisinin önemini arttırmıştır (Tuch, 1990). ABD Enformasyon Ajansı Eski Direktörü Hans Tuch (1990) devletler arası ilişkilerde ülke hakkındaki algıların önemine vurgu yaparak kamu diplomasisini, bir hükümetin ulusal amaçları dışında kendi fikir ve ideallerinin ve kültürünün başka devletler tarafından anlaşılması amacıyla gerçekleştirilen iletişim süreci olarak tanımlamaktadır. Gerek Gullion'un gerekse Tuch'ın yapmış olduğu tanımlar kamu diplomasisini hükümetlerin dış kamuoyunu etkilemek, ülke algısını değiştirmek üzere hükümetlerden dış kamuoyuna doğru bir iletişim süreci olarak ele almaktadır. Kamu diplomasisine yönelik bu yaklaşım 21. yüzyılda değişmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırısı sonrası ABD dış politikada yaşadığı dönüşüm ile beraber kamu diplomasisi uygulamalarına da daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu durum yeni kamu diplomasisi anlayışının ortaya çıkmasında elverişli bir ortamın doğmasına neden olmuştur. Snow (2009) geleneksel ve yeni kamu diplomasisi ayrımı yaparak kamu diplomasisinde meydana gelen dönüşümü açıklamaya çalışmıştır. Küresel kamuları hedef alan geleneksel kamu diplomasisini hükümetten halka doğru bir iletişim olarak değerlendiren Snow, asimetrik tek yönlü bir iletişimin olduğu geleneksel kamu diplomasisi anlayışı yerine günümüzde halktan halka iletişim ve ilişki biçimi olarak yeni kamu diplomasisinin önemini arttığını belirtmektedir. Geleneksel kamu diplomasi anlayışında uygulayıcı devletken yeni kamu diplomasi anlayışında ise hükümetlerin yerini halk ya da sivil toplum ve bireyler almıştır. Cull (2009) iletişim teknolojilerindeki gelişme ve internetin yaygınlaşması ile birlikte uluslararası kamuoyu ile iletişime geçmenin kolaylaştığını belirterek kamu diplomasisinde aktörlerin de çeşitlenerek devlet dışında sivil toplum kuruluşlarının ön plana çıktığını belirtmektedir. Markalaşma ve "yumuşak güç"ün yeni kamu diplomasisi anlayışının terminolojisini oluşturduğunu söyleyen Cull, kamu diplomasisini ilişki inşa etme yöntemi ve aracı olarak değerlendirmektedir.

Tablo 1: Geleneksel Kamu diplomasisi ve Yeni Kamu Diplomasisi Karşılaştırması

Baskın Özellikler	Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
Uluslararası aktörün kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet dışı
Teknik Ortam	Kısa dalga radyosu, Yazılı Basın, Sabit hatlı telefonlar	Uydu, İnternet, Gerçek zamanlı haberler
Medya Ortamı	Yurt içi ve uluslararası haber çevreleri arasında net bir çizgi	Yurt içi ve uluslararası haber çevreleri arasında net bir çizgi yok
Yaklaşım kaynağı	Politik savunuculuk ve propaganda teorisi	Kurumsal markalaşma ve ağ teorisi
Terminoloji	"Uluslararası imaj", "itibar"	"yumuşak güç", "ulus marka"
Rolün yapısı	Yukarıdan aşağıya, aktörden yabancı ülke halkına	Yatay, aktör tarafından kolaylaştıran
Rolün Niteliği	Hedeflenen mesajlaşma	İlişki inşa etme
Genel Amaç	Uluslararası çevrenin idaresi	Uluslararası çevrenin idaresi

Kaynak: Cull (2009).

Cull'un da belirttiği gibi yumuşak güç kavramı yeni kamu diplomasisi anlayışının terminolojisinde yer alan en önemli kavramlardan biridir. Bu kavram ilk defa Josef Nye'nin 1990 yılında yayımlanan *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power* adlı eserinde kullanılmıştır. Yumuşak güç, Nye'nin ABD'nin 1980'lerden beri gücünün azaldığı ve gerilemeye başladığı iddialarına karşılık geliştirdiği bir kavramdır. 2004 yılında yayımlanan *Soft Power* kitabı ile Nye, yumuşak güç kavramını kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Nye'a (2005) göre yumuşak güç "bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesiyle ulaşmasıdır." Yumuşak güç kavramını kültür, siyasi değerler ve dış politika olmak üzere üç kaynağa dayandıran Nye (1990), cezbetmeyi yumuşak gücün en temel ayırt edici özelliklerinden biri olarak sunmuştur. Cezbetme unsurunun hem bir kaynak hem de bir davranış olduğunu, kaynak olarak başkalarına çekici gelen değer, kültür, kurumlar ve politikaları belirtirken, davranış biçimi olarak ise işbirliğine dayanan ve meşruiyet sağlayan çok taraflı diplomasi uygulamasını belirtmiştir. Nye (2004) kamu diplomasisini, yumuşak gücü harekete geçiren, uygulamaya dönük pratiklerin yöntem ve aracı olarak görmektedir. Kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynaklarının diplomaside kullanımınıdır. Çekici güç olarak kullanılan yumuşak güç kamu diplomasisinde cazibe uyandıran faaliyetlerin yürütülmesidir. Kamu diplomasisi yumuşak gücün bir aracı olarak görülmektedir. Kamu diplomasisi devletin dış kamulara yönelik gerçekleştirdiği bilgilendirme çabalarını içermektedir. Kamu diplomasisinin temel amacının karşılıklı iki yönlü iletişime dayalı bir bakış açısı ile ülkelerin imajını ve itibarını geliştirmek olduğunu söyleyebiliriz (Simonin, 2008). Kamu diplomasisi uzun vadeli sonuçlar elde etmeye yönelik olarak, karşılıklı anlayış sağlamaya dönük etkinlikleri içermektedir (Yağmurlu, 2007).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerinde etkin bir kurum olan Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı ve faaliyetleri hakkında bilgi verilecektir.

3.TÜRK İŞBİRLİĞİ VE KALKINMA AJANSI (TİKA) VE FAALİYETLERİ

Ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde devlet kurumları önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde etkin rol oynayan kurumlardan biri TİKA'dır. TİKA, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri'nin yeniden yapılanma, uyum ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla 1992 tarihinde 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştu (Sancar, 2012).

TİKA'nın kuruluş amacı, "Başta Türk dilinin konuşulduğu ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliğini projeler ve programlar aracılığıyla geliştirmek, bu yoldan, gelişme yolundaki ülkelere yapılacak yardımlarla ilgili işlemleri yürütmek" olarak belirtilmiştir KHK 480, 1992, md.1).

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ortak bir kültür ve tarihi mirasa sahip olduğu vurgusuyla kendisini model ülke olarak sunan Türkiye, TİKA aracılığıyla bağımsızlık sonrası bu ülkelerin devlet inşa etme süreçlerinde her türlü yardımı yapmak, bilgi ve tecrübe birikimini paylaşmak için eğitim, ekonomik, ticari, teknik ve sosyo-kültürel alanlarda işbirliği ve yardımlaşma faaliyetlerinde bulunmuştur (Hatipoğlu, 2018).

AK Parti'nin iktidara gelmesinden sonraki süreçte Türkiye'nin dış politikası "bölgesel güç", "çok boyutlu dış politika", komşularla sıfır sorun" söylemleri çerçevesinde yeniden şekillenmiş ve yumuşak güç kavramı dış politika hedeflerinde ön plana çıkmıştır (Uzgel, 2009; Özkan ve Demirtepe, 2012). Bu çerçevede Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerine önem verilerek dış politika kurumlarında yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Bu bağlamda başta Dışişleri Bakanlığı'nda kamu diplomasisine uygun biçimde Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü, Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı, Diplomasi Akademisi, Bilişim Teknolojileri Dairesi Başkanlığı gibi yeni birimlerin kurulmuştur. Ayrıca kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmek üzere Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı ve Başbakanlık Kamu Diplomasisi koordinatörlüğü gibi kamu diplomasisi kurumları kurulmuştur. 1992 yılında daha çok teknik yardım kuruluşu olarak kurulan TİKA ise dış politikada ortaya çıkan değişim doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. 4668 sayılı kanun ile ismi "Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı" olarak değiştirilmiş ve Başbakanlığa bağlanmıştır. Diğer yandan TİKA, teknik yardım kuruluşu olmasının yanı sıra sivil toplum kuruluşu niteliğinde sosyo-kültürel faaliyetler yürüten bir kurum olarak yeniden yapılandırılmıştır (Ekşi, 2018). Ayrıca kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren diğer kurumlar arasında koordinasyon görevi de verilen TİKA'nın, Program Koordinasyon Ofisleri (PKO) aracılığıyla yurt dışı örgütlenmesi büyütülmüştür (Hatipoğlu, 2018). TİKA yurt dışı örgütlenmesini PKO ile gerçekleştirmektedir. TİKA'nın yurt dışında yürüteceği proje, program ve yardım işlerinin gerektirdiği koordinasyonu sağlamak amacı ile açılan PKO'ların bulunduğu ülke sayısı 2021 yılı itibariyle 60 olup toplamda 62 PKO bu ülkelerde yer almaktadır. 63. Program Koordinasyon Ofisi'nin Nijerya'da açılması planlanmaktadır (TİKA, 2021).

Zaman içinde faaliyet alanının ve iş yükünün artmasının sonucu olarak 2011 yılında 656 sayılı KHK ile TİKA yeniden düzenlenmiş ve Kurumun adı "Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı" olarak değiştirilmiştir. Kurumun yardım yapması istenen ülkeler "işbirliğinde bulunulması hedeflenen ülkeler" olarak düzenlenerek, faaliyet alanı genişletilmiştir. Kurumun görevleri arasına "kalkınma alanında ulusal ve yararlanıcı ülkelerin kamu kurumları, üniversiteleri, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile işbirliği halinde program, proje ve faaliyetler gerçekleştirmek" eklenerek kurumun işbirliği yaptığı aktörlerin sayısı büyümüştür (Hatipoğlu, 2018). TİKA'nın çalışma prensibi de nakdi dış hibe yardımları yapmak yerine proje tabanlı çalışmalar ile yardım yapma şeklinde değiştirilmiştir (Ekşi, 2018).

2011 yılında yapılan düzenleme ile TİKA'nın teşkilat ve yurtdışı koordinatörlük yapısı yeniden yapılandırılmıştır. Faaliyet alanları, Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı, Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı, Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı ve Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığı olmak üzere dört bölgeye ayrılmıştır. Ayrıca her bölge kendi içinde ülke masaları olarak da yapılandırılmıştır (Ekşi, 2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçişten sonraki süreç içinde 2018 yılında çıkarılan 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile TİKA Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı bir kurum olmuştur.

Yukarıda da belirtildiği üzere TİKA, 2000'li yılların başından itibaren Türkiye'nin dış politikasında ortaya çıkan dönüşüm ile beraber yeniden yapılanıp önemli bir kamu diplomasi kurumu haline gelmiştir. Dış politikada yaşanan dönüşümün etkisinin yanı sıra TİKA'nın bu dönemde hızla büyümesine katkı sunan bir diğer gelişme ise uluslararası yardım kavramında yaşanan dönüşümdür. Uluslararası kalkınma yardımı geleneksel olarak gelişmiş Kuzey Yarımküre ülkelerinden az gelişmiş Güney Yarımküre ülkelere yapılan sermaye ve teknik bilgi aktarımı olarak ele alınmaktaydı. Ancak bu yaklaşım Güney Yarımküre ülkelerinin kalkınması ile değişmiş ve uluslararası yardım alanında Güney ülkeleri yakınlaşarak işbirliklerini güçlendirmişler ve Güneyden Güneye Kalkınma İşbirliği olarak adlandırılan yeni bir yardım ve işbirliği türü doğmuştur. Bu yeni yardım yaklaşımına uyum sağlayan TİKA kuruluşundan beri Orta Asya ve Balkan ülkelerinde yoğunlaşan faaliyetlerinde diğer ülkeleri de hedef almaya başlamıştır. Böylece Güney-Güney yardımlaşma konseptinin önemli bir aktörü durumuna gelmiştir. Bu bağlamda başta Afrika ülkeleri olmak üzere Avrupa ve Asya ülkeleri ile Latin Amerika ülkelerinde Program Koordinasyon ofisleri aracılığı ile örgütlenmeye gitmiştir (Hatipoğlu, 2018). Kalkınma yardımlarında yaşanan dönüşümün yanı sıra kalkınmanın tüm dünyaya yayılması amacı ile başlatılan çalışmalar doğrultusunda TİKA, az gelişmiş ülkelere yaptığı yardım faaliyetlerini genişletmiştir. TİKA'nın az gelişmiş ülkelere yaptığı yardım faaliyetlerini Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında düzenlenen Binyıl Zirvesinde kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz (Fidan ve Nurdun, 2008). Binyıl Zirvesinde kabul edilen kalkınma hedefleri; yoksulluk ve açlıkla mücadele, evrensel bir ilköğretim sağlanması, cinsiyet eşitliğinin desteklenmesi ve kadının güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, anne sağlığının iyileştirilmesi, AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması şeklindedir.

TİKA kamu diplomasisinin markalama yöntemini kullanarak Türkiye'yi donör ülke olarak markalama stratejisine uygun biçimde faaliyetlerini arttırmıştır. Dış yardımlar yoluyla donör ülke olma politikası, Türkiye'nin dış politikasında küresel aktör olma yolunda izlediği politikanın sonucu olarak yardım alan ülke değil yardım eden ülke imajını inşa etmeyi amaçlamaktadır. Dış yardımlar ülkelerin uluslararası ortamda itibarlarının artmasına katkı sunmaktadır (Ekşi, 2018). 2017 yılında TİKA dış yardım yapan ülkeler arasında milli gelire göre birinci sırada yer alırken, 2020 yılında ise ikinci sırada yer almaktadır. En yüksek yardım yapan 10 OECD üyesi ülke arasında Türkiye 6. sırada yer almaktadır (TİKA, 2020).

TİKA'nın donör ülke yolunda faaliyetlerinin yasal zeminini oluşturan 656 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye “yürütülen proje ve programların söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun işbirliği program ve projelerini hazırlamak veya hazırlatmak” ifadesinin eklenmesiyle yapılan düzenleme, TİKA'nın diğer örgüt ve kuruluşlardan farklı bir biçimde karşılık beklemeden ve herhangi bir örtük amaca hizmet etmeksizin yardım etme taahhüdü niteliğindedir. TİKA'nın bu özel çalışma biçiminin “Türk Tipi Kalkınma Modeli” olarak isimlendirildiği bilinmektedir (Yetiş, 2019). TİKA, ülkelerin yerel ihtiyaçlarını da gözeterek birçok sektörde proje ve faaliyet yürütmektedir. Dolayısıyla ülkelerin ihtiyaçları ve toplulukların talepleri kapsamında insan odaklı, şeffaf, ortak anlayış çerçevesinde oluşturulan projeler için ilk defa 2014 yılında “Türk Tipi Kalkınma Yaklaşımı” ifadesi kullanılmıştır (Demirkaya ve Çelik, 2021). Bu yardım modeline ilişkin olarak dönemin Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu şunları söylemiştir:

“... TİKA ya da Türk tipi kalkınma yardımı modelinin çıkış noktası, gittiği ülkenin hem beşeri hem tabii kaynaklarını kendi adlarına kullanılmasını sağlayacak bir altyapının teşekkülünü sağlamak, iki ülke arasındaki iş birliğini sürekli hale getirmek, insanı merkeze almak, adil bir ortaklığa dayanmak ve samimiyettir. Bu noktalardan kalkınma yardımı gerçekleştirmeye başladığımızda gittiğiniz ülkede başka bir şey oluyor. Her şeyden önce diğerinden ayrışyorsunuz. Ya diğeri hiç yok orada çünkü oradan bir beklentisi, pazarı yok. Gitmişse de oranın kaynaklarını sömürmek amacıyla gidiyor. Esas farkımız burada ortaya çıkıyor”(Çavuşoğlu, 2018).

Türk tipi kalkınma modeline ilişkin olarak TİKA eski İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi başkanı Zülküf Oruç da şunları söylemiştir:

“Türk tipi kalkınma modelinde şeffaflık, insan merkezli olmak önemli. Bizim arka planda farklı bir düşüncemiz, planımız yok. Her şey şeffaf. Hedefimiz gönüller yapmak. Gittiğimiz yerlerde kimseye herhangi bir model dayatmıyoruz. Gittiğimiz yerin ihtiyaçlarını soruyoruz elimizden geldiğince yerine getirmeye çalışıyoruz. Karşılık olarak bir şey istemeden koşulsuz destek sağlıyoruz. Herkesi eşit seviyede görüp adil ve sürdürülebilir bir ortaklık içerisinde hareket ediyoruz.” (Oruç, 2018).

TİKA Başkanı Serhat Kayalar, TİKA'nın Türk Tipi Kalkınma Yardımı Modeli'nin öncüsü olduğunu belirterek gelişmiş ülkelerin siyasi ve ticari menfaat elde etmek üzere yardım faaliyetlerinde bulunduğunu ancak TİKA'nın,

“insan odaklı, ayırım gözetmeyen, samimi, şeffaf, eşit ilişkiye ve ortaklığa dayalı, ülkelerin önceliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alan, çevreye, yerel kültüre ve milli değerlere saygılı, hızlı ve çözüm odaklı Türk Tipi Kalkınma iş birliği anlayışıyla uluslararası alanda adından söz ettirdiğini” belirtmektedir (Kayalar, 2019).

Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarındaki artış ile beraber TİKA'nın da yardım faaliyetleri artmıştır. TİKA yardım faaliyetlerini Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde gerçekleştirmektedir.

Diğer yandan taraf olduğu uluslararası antlaşmalar nezdinde yardım faaliyetlerini gerçekleştiren TİKA imzalayıcı ülkeler arasında yer aldığı Paris Deklarasyonu'nun çerçevesinde diğer donör ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla da uyum ve iş birliğine önem vererek faaliyet göstermektedir (Kulaklıkaya, 2008).

TİKA'nın sadece teknik yardım faaliyetleri yapan bir kurum olmanın ötesinde diğer kurumlarla koordineli eğitim ve sosyo kültürel faaliyetler icra ederek yumuşak güç üreten bir kamu diplomasisi kurumuna dönüştüğü söylenebilir. Ana çalışma alanları ise yeniden yapılanma çerçevesinde 1) Sosyal Altyapılar ve hizmetler 2) Ekonomik Altyapılar ve hizmetler, 3) Üretim Sektörleri, 4) Çoklu/Çakışan Sektörler şeklinde dört ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan özellikle kamu diplomasisi çerçevesinde proje ve program yardımları, eğitim ve kültürel iş birliği faaliyetleri öne çıkmaktadır (Ekşi, 2018). TİKA'nın kültürel mirasın korunmasına yönelik cami, kilise, sinagog ve köprü gibi fiziki eserlerin inşa ve restorasyonu ile ülkeler arasında kültürel bağlar inşa etmektedir (Ekşi, 2018, s. 368).

TİKA 2021 yılında eğitim sektöründe 3 okul ve eğitim tesisi inşası, 14'ünün onarımı ve tadilatı, 39'unun donatımı, 141 öğretmenin mesleki eğitimi gerçekleştirilmiş böylelikle 150.000 öğrencinin eğitimine destek sağlanmıştır. Sağlık sektöründe 5 hastane ve sağlık tesisi inşa edilmiş, 3'ü tadil edilmiş, 76'sı donatılmış, 587 doktor/sağlık personeline eğitim desteği sağlanmıştır. Üretim sektörlerinden tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde; 8 tesise inşa, onarım, donatım desteği, 34 projede ekipman, araç yardımı, fidan, tohum ve hayvan desteği ve 407 uzmana sağlanan eğitim desteği verilmiştir. Ortak tarihi ve kültürel mirasımızın yeni nesillere aktarılabilmesi restore edilen 8 eser kültürel alandaki önemli çıktılarının başında gelmektedir (TİKA, 2021).

3.1.TİKA'NIN AFGANİSTAN'DAKİ FAALİYETLERİ

Jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemli bir ülke olan Afganistan kurulduğu tarihten günümüze kadar gelen süreçte büyük devletlerin müdahalesine maruz kalmıştır (İjaz, 1998). 1979 yılında SSCB işgalinden sonra Taliban örgütünün kontrolü altında olan ülkede, 11 Eylül 2001 terör saldırısının ardından ABD'nin müdahalesi ile yeni bir yönetim kurulmuştur. 2001 yılında başlayan ve ABD Başkanı Obama'nın "ABD tarihinin en uzun savaşı" olarak nitelendirdiği bu müdahale beklenenden çok uzun sürmüş ve ülkeden yabancı askerlerin çekilmesi 2014 yılını bulmuştur (Menteş, 2020). 2001'de imzalanan Bonn Antlaşması çerçevesinde geçici hükümet kurulan Afganistan'da devlet inşa çalışmaları başlamıştır (Yıldız, 2013). Bu süreçte Afganistan dış yardımların odağı haline gelmiştir (Nawabi, 2019). Yeniden inşası amacıyla birçok devletin dış yardım programına dahil edilen Afganistan'a Türkiye de tarihi ve kültürel ilişkilerine uygun olarak yardımlarını başlatmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin uzun bir geçmişe sahip olmasının yarattığı avantaj ile Türkiye, Afganistan ile ilişkilerini yumuşak güç temelinde inşa etmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede en kapsamlı kamu diplomasi faaliyetleri Afganistan'a uygulanmıştır. Türkiye bu süreçte Afganistan'a yönelik faaliyetlerini üç kol üzerinden yürütmüştür. Bunlar; güvenlik ve istikrarın sağlanmasına yönelik faaliyetler, Afganistan'ın gelişme ve kalkınmasına

yönelik faaliyetler ve Afganistan'ın bölgesel ve küresel sisteme entegrasyonuna yönelik diplomatik girişimlerdir (Kiren, 2012).

Türkiye'nin Afganistan'a yönelik yardım faaliyetlerinde rol oynayan en önemli kurumlarından biri TİKA'dır. Afganistan'ın yeniden yapılandırılması kapsamında düzenlenen Tokyo Konferansı'nın ardından Türkiye'nin Afganistan için ayırdığı yardım fonu TİKA aracılığı ile kullanılmaya başlanmıştır. Bundan sonra TİKA, Türkiye tarafından Afganistan'a yapılan bütün teknik yardımların koordinasyonunu üstlenerek proje bazlı yardım faaliyetlerine 2004 yılı itibariyle başlamıştır. TİKA, Afganistan'da 2004'de Kabil, 2007'de Mezar-ı Şerif ve 2016'da Herat'da olmak üzere 3 Program Koordinasyon Ofisi açmıştır. TİKA'nın faaliyet gösterdiği ülkelerde en fazla Program Koordinasyon Ofisine sahip olduğu ülke Afganistan'dır. Diğer yandan Afganistan TİKA'nın şimdiye kadar en fazla yardım ettiği ülkelerin başında gelmektedir. 2006 yılında Londra'da yapılan Donörler Toplantısında Türkiye Afganistan'a 100 milyon dolar tutarında bir hibe taahhüt etmiştir. Türkiye'nin iki taraflı yardımlarından en fazla yararlanan en az gelişmiş ülkeler arasında Afganistan 2020 yılı itibariyle birinci sıradadır. TİKA 2020 yılında Afganistan'a 36,47 milyon dolar tutarında yardım yapmıştır (TİKA 2020). TİKA'nın Afganistan'da gerçekleştirdiği yardım faaliyetlerine bakıldığında hem Afgan halkının ihtiyaçlarıyla hem de uluslararası yardım konferanslarında yapılması gerekenlere dair alınan kararlarla büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Yapılan saha çalışmaları sonucu Afgan halkının en acil ihtiyaç alanları olarak eğitim, sağlık ve temiz su ve sanitasyon ihtiyaçları olduğu görülmüştür. Bu üç alan TİKA'nın Afganistan'ın yeniden imarı programı çerçevesinde seçtiği öncelikli sektörler olmuştur (Özel, 2018). TİKA'nın faaliyet gösterdiği bu sektörler aynı zamanda BM'in belirlediği Binyıl Kalkınma Hedefleri ile paralel olduğunu söyleyebiliriz. TİKA'nın yaptığı yardımları diğer donör ülkelerin yardımlarından ayıran en önemli özelliği koşulsuz ve karşılıksız olmasıdır (Kiren, 2012). Bu durumun Türkiye'nin Türk Tipi Kalkınma Yardımı perspektifi ile de uyumlu olduğunu söyleyebiliriz.

4.ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yapılan çalışmaya temel dayanak olarak alınan araştırmaya ilişkin bilgiler ve bu araştırmanın değerlendirilmesi bu bölümde detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın amacı, araştırma konusunun sınırlandırılması, araştırmanın yöntemi, katılımcı profili ve veri analizi detaylı olarak ele alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Kamu diplomasisi faaliyetleri doğrudan hedef ülkenin kamuoylarına yönelik bir iletişim sürecidir. Bu çalışma, "TİKA'nın Afganistan'daki kamu diplomasisi faaliyetleri Türkiye-Afganistan arasındaki ilişkilere olumlu katkı sağlamaktadır" hipotezi temelinde, Türkiye'nin en önemli kamu diplomasisi kurumlarından biri olan TİKA'nın Afganistan'da yürüttüğü faaliyetlerin Afganistan halkı üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede Afganistan'daki üniversitelerde görev yapan akademisyenlerle TİKA'nın faaliyetleri ile ilgili olarak yapılan görüşmeler sonucunda elde

edilen veriler üzerinden Türkiye'nin Afganistan'da TİKA aracılığı ile uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkisinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

4.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin etkisine yönelik yapılan akademik çalışmalar, kamu diplomasi kurumlarının faaliyet raporlarından ya da kurum yöneticileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile yapılmaktadır. Bu çalışmada ise kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkisi hedef ülkenin vatandaşlarının görüşleri üzerinden yapılan değerlendirme ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylece Türkiye'nin kamu diplomasi faaliyetleri aracılığı ile Afganistan'a uyguladığı yumuşak güç stratejisinin başarısı TİKA'nın faaliyetleri üzerinden değerlendirilecektir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetlerinin etkisini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede Afganistan'da değişik üniversitelerde ve kurumlarda görev yapan akademisyenlerle görüşme yapılmıştır. Kamu diplomasisi kavramı doğrudan hedef ülke kamuoyuna yönelik faaliyetleri içermektedir. Bu faaliyetlerin etkisini daha iyi analiz edilebilmesi için farkındalık düzeyi daha yüksek olduğu düşünülen akademisyenlerle yapılacak görüşmelerin daha başarılı sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olacağı düşünülmüştür. Diğer yandan daha objektif sonuçlara ulaşmak adına görüşme yapılan akademisyenlerin farklı etnik gruptan olmasına da özen gösterilmiştir. Çevrimiçi olarak yapılan görüşmelerde yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Form oluşturulurken ilgili literatürden yararlanılmış ayrıca Afganistan üzerine çalışan akademisyenlerin ve Türkiye'de yükseköğrenim gören Afganistanlı öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler iki ülke arasındaki saat farkı ve internet bağlantısı göz önünde bulundurularak katılımcıların belirlediği gün ve saatlerde yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmelerde yanıtlar birbirini tekrar etmeye başladığında mülakatlara son verilmiştir. Böylece 8 katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcıların beşi ile görüşmeler Farsça, diğerleri ile Türkçe yapılmıştır. Farsça görüşmelerde Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalında doktora eğitimlerine devam eden iki öğrenci çevirileri gerçekleştirmiştir. Veri kaybını en aza indirmek için çevrimiçi görüşmelerin tamamı video olarak kayıt altına alınmıştır. Video kayıtlarının yeniden izlenmesi yöntemiyle yapılan çözümlenmeler görüşme formuna aktarılmıştır. Çözümleme yapılırken katılımcıların sözlerine sadık kalınmış olup sözlü iletişimden kaynaklı ifade bozukluklarının olumsuzluklarını gidermek amacıyla ifadelerin anlamlı bir yapı içinde olmasına özen gösterilmiştir.

Katılımcılara, TİKA'nın kurumsal ve işlevsel olarak Afganistan'da bilinirliği, TİKA'nın yürüttüğü faaliyetlerin iki ülke arasındaki ilişkilere katkısı ve Afgan halkının Türkiye'den beklentileri temaları üzerinden 10 soru sorulmuştur. Araştırmanın ana soruları haricinde katılımcılar ile ilgili bilgilerin edinildiği sorular da sorulmuştur. Görüşme yöntemi tekniğinin kullanılmış olmasına bağlı

olarak katılımcıların farklı hususlardaki paylaşımları çalışmanın yönü açısından olumlu katkı sağlamıştır.

Çevrimiçi bağlantının zorlukları da dikkate alındığında çevrimiçi görüşme süreleri 45 ila 60 dakika arasında değişmiştir. Araştırma soruları ve gönüllü katılım formu katılımcılara önceden gönderilmiş ve onayları alınmıştır. Yine görüşülen kişilerin iznine bağlı olarak görüşmeler video ortamında kaydedilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen verilerin analizinde sistematik ve betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu sayede verilerin düzenlenerek ve sınıflandırılarak ortaya konulması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:256).

Ayrıca çalışma hakkında TİKA Mezar-ı Şerif Ofisi yetkilisi ile irtibata geçilerek bilgilendirme yapılmış ve görüşü alınmıştır.

4.3.1. Etik İzin

Çalışmanın etik izni AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ Etik Kurulu'ndan alınmıştır (15.12.2021, 16/446).

4.4. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Nitel araştırmaların temel geçerlilik ve güvenilirlik kriterleri; doğruluk değeri, uygulanabilirlik, tutarlılık ve tarafsızlıktır (Guba, 1981). Ayrıca yüksek güvenilirlik için güvenilirlik, aktarılabirlik, bağımlılık ve onaylanabilirlik stratejilerinin kullanıldığı da bilinmektedir (Krefting, 1991). Nitel araştırmada katılımcının araştırmacıya alışacağı makul bir süre gerekmektedir. “Uzatılmış angajman” denilen bu makul süre araştırmanın güvenilirliği için oldukça önemlidir (Lincoln ve Guba, 1985). Katılımcı sayısının yoğunluğu (Kielhofner, 1982) ve katılımcıların konuyu temsil etmesi de (Krefting, 1991) nitel araştırma için oldukça önemlidir.

Nitel araştırmalarda katılımcı görüşmeleri verilerin doygunluğa ulaşması durumunda son bulmaktadır. Doygunluğa ulaşma durumu yeni bakış açısı ve özellikler ortaya çıkma halini ifade etmektedir (Creswell, 2017). Neuman’da (2020) bu durum, nitel araştırma örneklemeinde nicel araştırmadan farklı ilerlemektedir. Nitel araştırmalarda nadiren ana kütleyi hatasız temsil edecek bir örnekleme yapılır. Nicel araştırmanın bu örnekleme yöntemi yerine nitel araştırmada birkaç örnekte etkin olan ilgili kategorileri tespit edebilecek katılımcı büyüklüğü örneklem süreci için yeterlidir şeklinde ifade edilmektedir. Araştırmamızda yapılandırılan mülakat formuna verilen cevaplar ve oluşan kategoriler incelendiğinde oluşan kategorilerden ve verilen cevaplardan doygunluğa ulaşıldığı görülmektedir.

Nitel araştırmada kullanılan yapılandırılmış görüşme formunun geçerliği için uzman teyidi, katılımcı teyidi ve meslektaş teyidi sağlanmıştır. Ayrıca iç geçerlik, bulguların katılımcılar tarafından gerçekçi ve tutarlı bulunması ile dış geçerlik ise yapılandırılmış görüşme formunun katılımcılara uygulanmadan önce örneklemin dışında konuyla ilgili kişilere uygulanarak sağlanmıştır. Güvenilirlik

araştırma sonuçlarında görülen tekrarlar ilgilidir. Aynı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler farklı zamanlarda uygulanarak aynı sonuçların elde edilmesi ile araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır.

4.5. Görüşme Yapılan Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Bu araştırma gizlilik ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle katılımcıların kimlikleri açıklanmayacak kendileri için K1 ila K8 arası kodlar verilecektir.

Katılımcı 1 (K1): Katılımcı 36 yaşında erkektir. Belh Devlet Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde öğretim elemanı olup aynı zamanda Türkiye’de doktora yapmaktadır.

Katılımcı 2 (K2): Katılımcı 35 yaşında erkektir. Belh Devlet Üniversitesi Çevre ve Maden Mühendisliği Fakültesi Su ve Çevre Mühendisliği Bölümünde öğretim üyesidir.

Katılımcı 3 (K3): Katılımcı 33 yaşında erkektir. Kabil Kateb Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü İnsan Kaynakları programı öğretim görevlisidir. Türkiye’de doktorasına devam etmektedir.

Katılımcı 4 (K4): Katılımcı 36 yaşında erkektir. Belh Devlet Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olup, Zawul Üniversitesinde de öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Afganistan Cumhurbaşkanlığında çalışmaktadır.

Katılımcı 5 (K5): Katılımcı 50 yaşında erkektir. Rahesaadat Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesidir.

Katılımcı 6 (K6): Katılımcı 35 yaşında erkektir. Belh Devlet Üniversitesi Çevre ve Maden Mühendisliği Fakültesi öğretim üyesidir.

Katılımcı 7 (K7): Katılımcı 40 yaşında erkektir. AbuRayhan Üniversitesi İktisat Fakültesinde öğretim üyesidir. Öncesinde Mezarı Şerif’te Rahesaadat ve Aria Üniversitelerinde çalışmıştır.

Katılımcı 8 (K8): Katılımcı 33 yaşında erkektir. Belh Devlet Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde öğretim üyesidir. Rusya’ da doktorasına devam etmektedir.

4.6. Görüşme Sonucu Elde Edilen Bulgular

Katılımcılarla yapılan çevrimiçi görüşmelerde katılımcıların demografik bilgilerini öğrenildikten sonra kendilerine araştırma konusuyla ilgili on farklı soru yöneltilmiştir. Araştırmanın bu safhasında, katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar soru bazlı olarak açıklanmıştır.

4.6.1. Kısa adı TİKA olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’nı tanıyor musunuz?

K1: “Evet Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı 1992 yılında Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kuruldu.”

K2: “Tanıyorum. Sanırım 2005 yılında Afganistan’da faaliyetlerine başladı. TİKA’nın Herat, Belh ve Kabil olmak üzere üç şehirde ofisi var.”

K3: “Evet, Afganistan’da Kabil, Herat ve Mezare şerif illerinde şubeleri bulunmakta”

K4: “Evet, tanıyorum. TİKA, 11 Eylül olaylarından sonra, 2004 yılından bu tarafa Afganistan da faaliyet yürütmektedir. Önce Kabil’de, sonra Mezar-ı Şerif ve Herat’ta koordinatörlükleri açıldı. Şu anda Afganistan’ın üç bölgesinde faaliyet yürütmektedir.”

K5: “Tanıyorum. 2004 yılında Afganistan’da faaliyetlerine başlamıştır. Afganistan’da eğitim, bilim, sosyal hizmetler alanlarında çok faydalı ve etkili faaliyetler yürütüyor.”

K6: “Tanıyorum. Sadece Afganistan’da değil dünyanın çeşitli yerlerinde yardım faaliyetlerinde bulunan Türkiye’ye ait bir yardım kuruluşu olarak biliyorum.”

K7: “TİKA Afganistan’daki faaliyetlerine başlamadan tanımıyordum. TİKA’yı Afganistan’daki faaliyetlerine başlaması ile tanıdım. TİKA Türkiye’nin etkili yardımlarını dış ülkelere ulaştıran bir kuruluştur.”

K8: “Tanıyorum. Afganistan’da faaliyet gösteren, Türkiye devletini temsil eden ve Türkiye’nin yardımlarını Afganistan halkına ulaştıran bir yardım ofisidir.”

TİKA’nın Afganistan’da bilinirliğine ilişkin olarak yöneltilen soruya katılımcıların verdiği yanıtlar TİKA’nın iyi bir şekilde bilindiğini göstermektedir. Hatta katılımcılar TİKA’nın Afganistan’da faaliyetlerinin başladığı yıl, Program Koordinasyon Ofislerinin yeri vb. ayrıntıları da bilmektedirler.

4.6.2. TİKA’nın Afganistan’daki faaliyetleri hakkında bilginiz var mı?

K1: “TİKA Taliban rejiminin gitmesinden sonra Afganistan da yardım faaliyetlerini başladı. Sağlık, eğitim, kültürel, alt yapı ve gıda yardımları devam ediyor. 2005-2017 yılına kadar 1,07 milyar ABD dolarına ulaştı. Ve şu an Kabil, Belkh ve Herat şehirlerinde ofisleri vardır.”

K2: “Evet, bilgi sahibiyim. Okul binası ve yol yapımı, sağlık alanındaki faaliyetler, tıbbi malzeme yardımları, kırsal bölgelerde su kuyuları açılması, üniversitelerdeki Türk dili bölümlerinin desteklenmesi ve bazı okullarda bilgisayar sınıfı açılması gibi projelerini biliyorum.”

K3: “Afganistan’ın belli bölgelerinde eğitim, alt yapı, sağlık ve kültür konusunda yakından yaptıkları faaliyetlerden haberim vardır.”

K4: “Evet, bilgim var. İlk önce Kabil’de eğitim, insan hakları ve insani yardım alanlarında faaliyetlerde bulundu. Özellikle Afganistan’daki eğitim faaliyetlerinin güçlendirilmesi için 1000’e yakın öğretmene TİKA binasında eğitim verilmekteydi. Aynı zamanda Faryab civarında kadınlara -özellikle fakir kadınlara, dul kadınlara- el dokuma becerilerinin geliştirmeleri için destek vermiştir. Aynı zamanda doğal afetler konusunda da Afganistan’ın bütün bölgelerinde faaliyet göstermektedir.”

K5: “Evet, TİKA'nın faaliyetleri hakkında bilgim var. Özellikle eğitim ve sağlık alanlarında çok etkili ve başarılı faaliyetler gerçekleştirmiştir. Kırsal alanlarda 100'den fazla okul binalarını yapmıştır. Halen başat sosyal hizmet alanı olmak üzere pek çok alanda faaliyetleri devam etmektedir.”

K6: “Bilgi sahibiyim. Afganistan'da hem şehirlerde hem kırsal alanlarda hem de köylerde sağlık, eğitim ve tarım alanlarında yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır.”

K7: “Korona virüs döneminde Afganistan'a maske ve dezenfektan yardımı yaptı. Bu konuda Afganistan'a yardım eden nadir ülkelerdendir. Afganistan Milli Arşivinin bir bölümün açılış töreni yapıldı; burada da TİKA'nın ciddi yardımları vardır. Kandahar'da yetim ve kimsesiz 200 çocuğa kitap, kalem ve elbise yardımında bulundu. Mezar-ı Şerif'teki Belh Üniversitesinin bahçesi TİKA tarafından restore edilmiştir. Biliyorsunuz bir rivayete göre Mezar-ı Şerif'te Hz. Ali'nin mezarı vardır. Bu mezarın etrafındaki büyük parkın yeşillendirilmesi, kamelyalarının yenilenmesi gibi işlemlerle güzel bir alan kazandırılmasını sağladı. Belh Üniversitesi Edebiyat Fakültesindeki Türkçe ve Özbekçe bölümlerinin açılmasında ciddi yardımlarda bulundu. TİKA Afganistan genelinde kimsesizlere yardım, yol ve köprü yapımı gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.”

K8: “Tabi ki, bilgi sahibiyim. TİKA Afganistan'da tarım, eğitim, sağlık alanlarında faaliyetler ve hizmetler yürütmektedir.”

Katılımcıların hepsinin TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetleri hakkında bilgisi vardır. Katılımcılardan üçü (K8, K6 , K3) faaliyetler hakkında genel bir yanıt verirken geri kalan 5 kişi daha ayrıntılı yanıtlar verebilmiştir. Katılımcıların özellikle TİKA'nın eğitim ve alt yapı alanındaki faaliyetlerinden daha çok haberdar olduğunu söyleyebiliriz. K7'nin Türkiye'nin pandemide Afganistan'a yardım eden nadir ülkelerden biri olduğunu söylemesi, yapılan bu faaliyetin Türkiye hakkında olumlu bir algı yarattığını göstermektedir.

4.6.3. TİKA'nın Afganistan'daki ofislerini ziyaret ettiniz?

K1: “Evet Belkh vilayetindeki ofisini ziyaret ettim ve birkaç iftar davetine de katıldım.”

K2: “Hayır, ziyaret etmedim.”

K3: “Evet Kabil ofisini ziyaret ettim ama uzun zaman önce yaklaşık 7 yıl önce gittim.”

K4: “Evet, ziyaret ettim. Hem Kabil hem de Mezar-ı Şerif koordinatörlüklerini ziyaret ettim. Koordinatörlerle tanıştım. Bir iftar programı münasebetiyle benimle birlikte Afganistan'ın pek çok yöresinden gelen öğrencilere iftar verilmiştir. TİKA hakkında bizlere bilgiler verilmiştir. Hem Türkiye Cumhuriyeti'nin hem de TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetleri hakkında bizlere bilgiler verilmiştir.”

K5: “Maalesef, ziyaret etmedim. Ancak TİKA'nın merkezinin Kabil'de olduğunu biliyorum. Ayrıca Mezar-ı Şerif ve Herat'ta da iki kolunun bulunduğunu biliyorum. Ancak TİKA'nın faaliyetleri sadece bu üç şehirle sınırlı olmayıp Afganistan genelinde yaygın bir şekilde devam ediyor.”

K6: “Hayır, ziyaret etmedim. Ancak yakın arkadaşlarım TİKA ofisini ziyaret etmişler. Ofislerini ziyaret etmemiş olsam da TİKA’nın Afganistan’da zor durumda olan halka yardım ettiğini biliyorum. Bu yüzden de Türkiye’ye teşekkür etmek istiyorum.”

K7: “Maalesef, ziyaret etmedim. Ofislerinin Mezar-ı Şerif’te ve diğer büyük şehirlerde olduğunu biliyorum.”

K8: “Maalesef, ziyaret etmedim. Eğitim için genellikle yurtdışında yaşadığım için şimdiye kadar ziyaret etme fırsatını yakalayamadım.”

Katılımcıların üçü (K1, K3, K4) TİKA’nın Afganistan’daki ofislerini ziyaret ettiğini söylerken diğer kişiler ziyarette bulunmamıştır. Ziyaret edenlerin de TİKA’nın düzenlemiş olduğu iftar programı vesilesiyle ziyaretlerini gerçekleştirmişlerdir. K4 TİKA ziyareti sonucu TİKA’nın faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğunu söylemiştir. Soruya hayır diyen katılımcılar ise (K2, K5, K6, K7, K8) TİKA ofislerini ziyaret etmeseler bile faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir.

4.6.4. TİKA tarafından Afganistan’da yürütülen sosyal faaliyetlere siz ya da yakın çevrenizden bir tanıdığımız katılım sağladı mı?

K1: “Evet Belkh devlet Üniversitenin Türkçe bölümüne yaptığı yardımları ve aynı zaman üniversitenin bahçesini yapmasını yakından şahitlik ettim.”

K2: “Hayır, ben katılmadım; yakın çevremden de katılan bir kişi olup olmadığını hatırlayamadım.”

K3: “Kısaca hayır. TİKA ofisleri belli bölgelerde çalışmakta ve bizim bölgemiz yani Afganistan orta ve merkez olarak bilinen, Bamian, Daikundi ve Behsud illerinde faaliyetleri kısıtlı olduğu için maalesef çok nadir katılımcı olunmaktadır.”

K4: “Hayır, ben ya da yakınlarımdan katılım olmadı. Ancak Afganistan’ın kuzeyinde su kuyusu açılması ve okul binası yapılmasına bizzat şahit oldum.”

K5: “Hayır, ben ve yakın çevremden TİKA’nın faaliyetlerine katılan olmamıştır. Ancak bazı tanıdığım kişiler TİKA faaliyetlerine katılmış olup memnuniyetlerini dile getirmektedirler. Öte yandan TİKA ofisinde çalışanları da tanıyorum; onlarda TİKA’daki yöneticilerin anlayışlı ve profesyonel bir yönetim tarzına sahip olduğunu ve memnuniyetlerini dile getirmektedir.”

K6: “Hayır, ben katılmadım; yakın arkadaşlarımdan projelerde yer alanlar var. Ancak projelerin ne kadar faydalı olduğuna ve zor durumdakilere ne kadar yardım sağlandığına arkadaşlarım aracılığıyla şahit oldum. Örneğin Belh Devlet Üniversitesinin kütüphanesinin düzenlenmesine TİKA’nın çok önemli katkı sağlandığına bizzat şahidim. Afganistan’ın en büyük hapisanesi olan Puluçarhi Hapishanesinde de TİKA’nın yardımları olduğunu biliyorum. Ayrıca basından öğrendiğimiz kadarıyla zor durumdaki Afganistan halkına çok kaliteli yardımlar yapıldığını da biliyorum.”

K7: “TİKA’nın Afganistan’daki faaliyetlerine yakından şahit oldum. Örneğin Belh Üniversitesindeki Türkçe ve Özbekçe bölümlerine katkılarına ve Mezar-ı Şerif’in etrafındaki parkın yapımına da bizzat şahit oldum.”

K8: “Maalesef, ben TİKA tarafından yürütülen projeler içerisinde yer almadım; tanıdıklarım arasında da katılım sağlayan yoktur.”

Katılımcıların hepsi TİKA’nın faaliyetlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak iki kişi (K5, K6) kendileri katılmasa bile çevrelerinde TİKA’nın yürüttüğü projelere katılanlar olduğunu belirtmişlerdir. Projelere katılanların da TİKA hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Diğer yandan K5 TİKA’nın Program Koordinasyon Ofislerinde çalışan Afganlıların TİKA çalışanları hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu belirtmektedir.

4.6.5. TİKA tarafından Afganistan’da hangi projelerin yürütülmesini istersiniz?

K1: “TİKA’nın bugüne kadar yapılan yardımlarından dolayı çok teşekkür ediyorum ama bence büyük şehirlerimizde birer kültür merkezlerinin açılmasına öneriyorum çünkü iki ülke arasındaki ilişki kardeşlik ve iş birliği halka ve bildirmek lazım ve aynı zamanda iki ülkenin ilişkilerini daha güçlendirmek gerektiğini düşünüyorum.”

K2: “Türkiye ve Afganistan Üniversiteleri arasında ortak araştırmalar yapılmasını talep ediyorum. TİKA’nın aracılık edebileceğini düşündüğüm bu ortak araştırma programının her iki ülkenin akademik dünyasına katkısı olacağını düşünüyorum. Coğrafi bilgi sistemleri/uydu yer sistemi yapmasını istiyorum. Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan’da TİKA tarafından coğrafi bilgi sistemlerinin kurulduğunu biliyorum. Bu projenin Afganistan’da uygulanmasını istiyorum. Akademik çalışmalar için bu proje çok önemlidir.”

K3: “Daha çok kültür ve eğitim üzerinde olmasını isterim.”

K4: “Eğitim alanındaki faaliyetlerin yoğunlaşması gerektiğine inanıyorum. Okul ve üniversite binalarının yapılmasını önemsiyorum. Burada öncelikle ifade etmek istediğim bir husus var. TİKA tarafından Kabil’de yapılan bir köprü’nün üzerindeki Türk Bayrağı önce silindi, sonra üzeri toprakla kapatıldı. Bu köprü’nün sanki Kabil Belediyesi tarafından yapılmış gibi bir hava verilmeye çalışıldı.”

K5: “Afganistan’da okuma ve yazma oranı çok düşüktür. TİKA tarafından okuma ve yazma bilmeyen ileri yaştakilere yönelik olarak kısa dönemli okuma ve yazma kursları düzenlenmesinin çok faydalı olacağını düşünüyorum. Kırsal alanlarda ve özellikle dağlık bölgelerde içme suyu kaynakları üzerine bir proje çalışması yapılmasını istiyorum.”

K6: “Özellikle Afganistan’daki üniversitelerin binalarının yapılması konusunda daha yoğunlaşmasını istiyorum. TİKA zaten pek çok alanda faaliyet gösteren bir kuruluştur. Faaliyette bulunduğu sağlık alanlarındaki çalışmalarını daha da arttırmasını istiyorum.”

K7: “Ekonomik ve sosyal altyapıların oluşmasına katkı sağlamasını rica ediyorum. Köylerde elektrik olmadığı için güneş enerjisi ile köylere elektrik sağlanması konusunda TİKA'nın çalışmalar yapmasını öneriyorum.”

K8: “Bu sorunuza üç aşamalı cevap vermek istiyorum. Birincisi, Türkiye’de öğrenim gören Afganistanlı öğrenciler ülkelerine döndükten sonra TİKA onlara iş imkânı sağlamalı ve projelerde aktif rol vermelidir. Yine Türkiye’de eğitim görerek Afganistan’a dönen akademisyenler için ortak bilimsel çalışmalara yönelik faaliyetler geliştirilmelidir ve bunlara finansal destek sağlanmalıdır. İkincisi, Türkiye’de eğitim görüp Afganistan’a dönen öğrencilerle yakın ilişki kurmalıdır. Üçüncü olarak ise eğitim ve öğretim konusunda karşılıklı olarak yapılacak faaliyetlerin desteklenmesini istiyorum.”

Bütün katılımcıların yanıtlarının ortak noktası TİKA'nın eğitim ve kültür alanlarındaki faaliyetlerinin artırılmasını istemek olmuştur. Eğitim alanında yapılması istenen faaliyetler, okuma yazma kurslarının açılması, eğitim alt yapısına katkı sağlanması ve üniversiteler arasında işbirliği yapılması gibi oldukça geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu durum Afganistan'ın en temel problemlerinden birinin eğitim sorunu olduğunu göstermektedir. Katılımcılar TİKA'nın eğitim alanındaki faaliyetlerinden haberdar olsalar bile bu konuda TİKA'dan daha fazla beklenti içinde olduklarını söyleyebiliriz. Eğitim dışında sağlık alanındaki faaliyetlerin ve kırsal bölgelerde su kuyusu açma, elektrik sağlama gibi alt yapı faaliyetlerinin de artırılması istenmektedir. Sorulan soruyla ilgili olmasa bile K4'ün TİKA'ya yönelik olumsuz bir harekete yönelik tavrı da dikkat çekicidir.

4.6.6. TİKA'nın Afganistan'daki varlığının Türkiye ile ilgili düşüncelerinize etkisi nedir?

K1: “TİKA'nın Afganistan'daki varlığı Türk Milletinin ne kadar samimi bir dost ve yardım sever bir halk olduğunu göstermektedir ve tabii ki halkın Türkiye hakkındaki fikri de bu yöndedir.”

K2: “Her şeyden önce 1 Mart 1921'de Türkiye ve Afganistan arasında imzalanan dostluk anlaşması olduğunu biliyorum. Tarihsel süreç içerisinde iki ülke arasında karşılıklı olarak iyi ilişkiler devam etmektedir. TİKA'nın Afganistan'da faaliyetlerine başlaması tarihten gelen iyi ilişkilerin daha da gelişmesine katkı sağladı. Çünkü TİKA Afganistan'ın en ücra köşelerinde bile yürüttüğü faaliyetlerle Afganistan halkının beğenisini kazanmıştır.”

K3: “Genel olarak TİKA çok esneklik göstermediğinden dolayı sadece 3 ilde sınırlı bir şekilde tanınmakta, eğer faaliyetlerinin bütüncül bir şekilde bütün illerde olursa pozitif bir etkisi olacaktır.”

K4: “Afganistan halkı nezdinde en çok sevilen ülke Türkiye'dir. Afganistan'ın en ücra köşelerine gitseniz bile Türkiye'yi tanıyorlar. Çünkü orada TİKA tarafından ya savaşın yaraları sarılmış ya da bir su kuyusu açılmıştır. Dolayısıyla TİKA'nın Türkiye'yi yurtdışında çok güzel temsil ettiğini düşünüyorum.”

K5: “TİKA'nın Afganistan'da faaliyete başlaması Afganistan halkında mevcut olan pozitif düşüncelerin daha da güçlenmesini sağladı. TİKA'nın faaliyetlerinin ahlaki, İslami ve insani karakter

taşıyan faaliyetleri Afganistan halkının Türkiye hakkındaki olumlu düşüncelerini daha da güçlendirmiştir. Hem Türk devletine hem de milletine teşekkür ederiz; Türk devletinin güçlenmesini ve Türk milletinin refahının artmasını Allah'tan dileriz.”

K6: “TİKA hem iki devlet arasında hem de iki millet arasında köprü vazifesi görmektedir. TİKA'nın Afganistan'da yürüttüğü faaliyetler elbette Afganistan halkının Türkiye ile ilgili düşüncelerine olumlu katkı yapmaktadır. Bu durum iki devletin dostluğunu, kardeşliğini ve birlikteliğini ebedileştirmektedir.”

K7: “TİKA'nın Afganistan'da bulunması Türkiye'nin güçlü ve muktedir olduğunu gösteriyor. Türkiye o kadar güçlüdür ki başka ülkelere de yardım edebiliyor algısı oluşmuş durumda. TİKA bize Türk halkının merhametini, insaniyetini göstermektedir.”

K8: “TİKA'nın Afganistan'da yürüttüğü faaliyetler konusunda hiçbir şüphemiz yoktur. Bunlardan kültürel bir faaliyeti örnek olarak vermek istiyorum. Belh'deki Mevlâna Celalettin Rumi'nin evinin yeninde yapılması iki devlet ve millet arasındaki ilişkileri güçlendiren bir faaliyet olarak değerlendiriyorum.

Bütün katılımcılar TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetlerinin Türkiye hakkındaki düşüncelerine olumlu bir etkide bulunduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar iki ülke arasındaki ilişkilerin uzun bir geçmişe dayandığını ve iki ülke halkının ortak kültürel bağlara sahip olduğunu da vurgulamışlardır. K7'nin yapılan yardımların Türkiye'yi güçlü bir ülke olarak gösterdiği yönündeki sözleri, Türkiye'nin kendisini uluslararası alanda küresel güç ve donör ülke olarak sunabilmesine TİKA'nın faaliyetlerinin olumlu etkisi olduğunu göstermektedir.

4.6.7. TİKA'nın Türkiye-Afganistan ilişkilerine sağladığı katkıyı nasıl değerlendirirsiniz?

K1: “İki devlet olarak siyasi ve diplomatik alanda çok derin bir ilişkiyi sahip olduklarını biliyoruz bunun yanın da TİKA'nın eliyle sosyal hizmetler ve yardımlar ve yapılan yardımlar iki ülkenin ilişkilerini daha da derinleştirir.”

K2: “Pozitif bir katkısı olduğunu düşünüyorum.”

K3: “Siyasi ilişkiler belli olmayan bir durumdan ibarettir ama Türkiye'nin TİKA ile ilişki kurduğu ülkelerde siyasi ilişkiler haricinde bir kültür ve geçmiş birliğinden dolayı bu bağı daha da sağlamlaştırmıştır.”

K4: “Afganistan ile Türkiye arasında devletler düzeyindeki ilişkileri güçlendirdiğini düşünüyorum. TİKA tarafından Kabil'de yapılan köprünün açılışına ve Afganistan'ın pek çok bölgesindeki tarihi binaların TİKA eliyle yapılan restorasyonlarının açılışına her düzeyden devlet görevlileri katılım sağlamıştır. Yine Millî Eğitim Bakanlığı, Yüksek Eğitim Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı çalışanlarına TİKA tarafından eğitim seminerleri verilmektedir. 2001-2005 yılları arasında

Afganistan'ın zenginleri yatırımlarını daha çok Dubai'ye yapmaktaydı. Ancak iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlenmesi ile birlikte yatırımların neredeyse yüzde seksen oranında Türkiye'ye yöneldiğini söyleyebiliriz. Ev alıyorlar, paralarını değerlendiriyorlar, çocuklarını eğitim için gönderiyorlar. Bu ilişkilerin güçlenmesinde TİKA'nın da önemli etkisi olmuştur. Tarihsel ve kültürel ilişkilere bakıldığında Afganistan halkı için Türkiye "uzaktaki yakın komşu" ya da "uzaktaki yakın akraba" olarak görülmektedir."

K5: "Afganistan ve Türkiye arasında hem devlet nezdinde hem de millet nezdinde uzun yıllara dayanan bir ilişki, dostluk ve kardeşlik olduğunu daha önce de ifade etmiştim. TİKA'nın Afganistan'daki varlığı ile birlikte iki devlet arasındaki ilişkiler daha yakınlaşmaya başladı. Nitekim iki devlet arasındaki kültürel ve sosyal faaliyetler güçlenmektedir. Bu durum aynı zamanda siyasi ilişkilerin güçlenmesini de sağlamaktadır."

K6: "Tekraren belirtmek isterim ki TİKA'nın Afganistan'daki varlığı iki devletin sosyal ve siyasal ilişkilerine önemli katkı sağlamaktadır. Bu noktada hem Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hem de Türk milletine şahsım ve Afganistan halkı adına teşekkürlerimi sunmak istiyorum."

K7: "Yardımlaşma faaliyetleri güçlendikçe nasıl ki iki millet yakınlaşıyorsa iki devlette yakınlaşacaktır. İki devletin daha yakın dost olmasına yol açmaktadır."

K8: "TİKA'nın 2004'te Kabil'de 2007'de ise Mezar-ı Şerif'teki ofislerinin açılışına şahit olduk. Bugüne kadar tüm Afganistan'da 1057 proje gerçekleştirilmiş. TİKA'nın bu yoğun faaliyeti iki devletin ilişkilerini olumlu etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir."

Katılımcılar TİKA'nın faaliyetlerinin Türkiye ile Afganistan arasındaki ilişkiler üzerinde olumlu bir etkisi olduğu konusunda hem fikirdirler. Türkiye ile Afganistan arasındaki tarihsel ve kültürel bağlara vurgu yapan katılımcılar TİKA'nın faaliyetlerinin iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler üzerinde etkisi olduğu gibi ekonomik ilişkiler üzerinde de bir etki yarattığını vurgulamışlardır. Bu açıdan TİKA'nın faaliyetlerinin Türkiye'nin Afganistan'a yönelik yumuşak güç oluşturma stratejisine olumlu katkı yaptığını söyleyebiliriz.

4.6.8. TİKA'nın Afganistan'daki etkinliği hakkında neler düşünüyorsunuz?

K1: "Yapılan yardımlar Afgan halkın Türk milletine ve devletine karşı sevinç ve samimiyyetin artmasına neden olmuştur. Örnek olarak korona dönemdeyiz ve böyle bir zor dönemde yine ilk yardım Türk milletinden geldi ve bu unutulacak bir iyilik değildir."

K2: "TİKA'nın Afganistan'da faaliyet göstermesi bizim açımızdan oldukça memnuniyet vericidir. Diğer ülkelerinde yardım faaliyetlerinde belirli noktalara odaklanırken TİKA geniş kapsamlı faaliyetler gerçekleştiriyor. Sorun neredeyse TİKA oradaki sorunu çözmek için faaliyette bulunuyor. Yerel ihtiyaçlara duyarsız kalmıyor."

K3: “Eğitim temelli projeler yürütmesi yararlı olur. Yani yoğunlaşması gereken kısım bu konu olmalı nasıl diğer ülkeler kendi kültürünü eğitim şeklinde Afganistan’a getirmeye çalışıyorsa bizim de kendi kültürümüzü eğitim ile iyileştirmemiz lazım. Demek istediğim Afganistan’da Amerikan üniversitesi, İran üniversiteleri ve daha çok üniversiteler mevcut ama TİKA bu konuda sadece üniversitelere destek amaçlı yardımlarda bulunmuş ve daha çok çalışması gerektiğini düşünüyorum.”

K4: “Eğitim, sağlık ve sosyal faaliyetler alanlarında yürütülen faaliyetlerin daha da yoğunlaşması gerektiğini inanıyorum. TİKA Afganistan halkına doğrudan ulaşmakta ve Türk halkının onlar hakkındaki düşüncelerini doğrudan iletmektedir. Afganistan halkının büyük kısmı kendini Türk olarak tarif etmekte, Müslüman olarak ifade etmektedir. Bu durum Türkiye’yi her açıdan Afganistan da avantajlı bir konuma getirmektedir. Faaliyetlerin artırılması bu açıdan önemlidir.”

K5: “TİKA’nın Afganistan’da çok sağlam faaliyetler yürütmektedir. Özellikle eğitim ve sağlık alanlarında yürüttüğü faaliyetler çok faydalı faaliyetlerdir. Bu arada Afganistan halkını kardeş olarak gördükleri ve zor günlerinde bizlere yaptıkları yardımlar için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a teşekkür ediyorum. Genel olarak söylemek gerekirse Afganistan’da TİKA’nın faaliyetlerinden memnuniyet oldukça yüksektir.”

K6: “TİKA, Afganistan halkı nezdinde çok iyi bir konuma sahiptir. Zira TİKA’nın faaliyetleri çaresiz ve mağdur durumdaki Afganistan halkı için hayati bir rol oynamaktadır. Yani TİKA’nın Afganistan’da olması bizler için çok olumludur.”

K7: “TİKA’nın Afganistan’da etkinliği çok fazla; bunu ciddi bir şekilde hissediyoruz. Özellikle kültürel alanda daha etkindir. Türkçe ve Özbekçe bölümlerine sağlanan katkılar ile Hz. Ali’nin mezarını etrafındaki parkın yapımı bu noktada daha önceden verdiğimiz örneklerdendir. Afganistan’ın pek çok bölgesine yapılan okullar ve köprülerde ekonomik ve sosyal bakımdan önemlidir.”

K8: “TİKA’nın Afganistan’daki etkinliğinin çok yüksek olduğunu değerlendiriyorum. Özellikle Afganistan tarım ülkesi olduğu için TİKA’da Afgan tarımını her zaman desteklediği için etkileri hissedilmektedir. Ayrıca kadın istihdamı ile ilgili olarak yürütülen faaliyetlerin de bu açıdan çok önemli olduğunu düşünüyorum.”

Katılımcılar TİKA’nın faaliyetlerinin Afgan halkı üzerinde olumlu etkide bulunduğunu düşünmektedir. Afganistan’ın zor dönemlerinde ilk yardım eden ülkenin Türkiye olduğunu söyleyen K2, TİKA’nın faaliyetlerinin geniş kapsamlı olmasından dolayı da memnuniyetini dile getirmektedir. TİKA’nın faaliyetlerinin Afgan halkı üzerinde olumlu etkisi olmasının nedenlerinden biri olarak TİKA’nın çalışma yönteminin payı olduğunu söyleyebiliriz. TİKA’nın yerel ihtiyaçlara yönelik, Afgan halkının talepleri doğrultusunda ve samimi şekilde faaliyetlerini yürütmesi Afgan halkı üzerinde olumlu bir etki bıraktığı katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Özellikle Türkiye’nin Afganistan’da uyguladığı eğitim politikalarının daha da artırılmasını isteyen katılımcı K3, diğer ülkelerin yaptığı gibi Türkiye’nin

de Afganistan'da bir Üniversitesi açmasını istemektedir. Katılımcıların yanıtları, TİKA'nın faaliyetlerinin Afgan halkı üzerinde önemli oranda etkin olduğunu göstermektedir.

4.6.9. Afganistan'da Türkiye dışında hangi ülkeler insani yardım faaliyeti yürütüyor?

K1: "ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, Çin, Rusya, Hindistan, İran, Pakistan"

K2: "Almanya, Çekya, ABD"

K3: "Japonya, Almanya, Hindistan ve diğer birçok ülke Afganistan'da ajansları çalışmakta."

K4: "Almanya, İsviçre, Fransa, İran, Hindistan, Amerika, Kanada. Ancak bunların faaliyetleri daha çok Kabil'de sınırlı kalmıştır. Bunun dışında en fazla Mezar-ı Şerif, Herat ve Kandahar'da faaliyet göstermektedirler. Ama TİKA'nın örneğin Mezar-Şerif'teki koordinatörlüğü toplam 9 ilde faaliyet göstermektedir. Yani TİKA bütün noktalara ulaşmaktadır."

K5: "Pek çok Avrupa ülkesi ile ABD'nin yardım faaliyetleri vardır. Örneğin Alman yardım kuruluşu GIZ 2003-2004 yılından beri Afganistan'da yoğun bir şekilde faaliyet göstermektedir. Avic isimli bir yardım kuruluşu, İşveç'e ait bir yardım ofisi, UNXR adlı bir yardım kuruluşu özellikle eğitim, çocuk sağlığı, sosyal yardım gibi alanlarda faaliyetler göstermektedir. Daha önceden de CAK adlı bir yardım kuruluşu faaliyet göstermektedir."

K6: "Çin, Hindistan ve Almanya. Bunlar da sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında faaliyet göstermektedir."

K7: "Çok sayıda ülkenin faaliyeti vardır. Finlandiya, Amerika, Avrupa ülkeleri, Japonya, Hindistan gibi ülkeler faaliyette bulunmaktadır. Esasında dünyadaki tüm güçlü ülkelerin Afganistan'da faaliyette bulunduğunu söyleyebiliriz."

K8: "Pek çok ülkenin Afganistan'da faaliyet gösterdiğini söyleyebilirim. Ancak onlar tek bir faaliyet alanına yoğunlaşırken TİKA pek çok alanda etkili faaliyetler yürütmektedir."

Katılımcıların Afganistan'daki diğer ülkelerin faaliyetlerinden de haberdar olduğunu söyleyebiliriz. Ancak TİKA'nın faaliyetlerinin daha kapsamlı ve Afganistan'ın her yerinde uygulandığını vurgulamışlardır.

4.6.10. Afganistan'da faaliyet gösteren başka ülkelerin yardım kuruluşları ile TİKA'yı kıyaslar mısınız? Bu faaliyetlerden hangisi size yakın geliyor?

K1: "Samimi cevap vermek gerekirse ABD, Almanya, İngiltere, Çin gibi ülkelerin sıralarında yer almaktadır."

K2: "Çoğu ülkeler bina, yol, köprü, havuz gibi inşaat işlerine ağırlık veriyorlar. TİKA savaş zamanında tahrip olan kütüphanelerimizi yeniden inşa etti. Diğer ülkelerin yardım kuruluşlarından farklı olarak TİKA ayrıca sosyali kültürel ve beşerî alanlarda da önemli faaliyetler yürütmektedir."

K3: “Bütüncül düşünürsek TİKA daha etkili çalışmalar yapmıştır. Ama farklı bölgelerde farklı ajanslar çalıştığından dolayı ve TİKA ağırlıklı Kabil, Mezar-ı Şerif ve Herat'ta çalıştığı için eğitime destek konusunda çok iyi.”

K4: “Türkiye Afganistan'da yardım faaliyetinde bulunan ülkeler arasında 7. sıradadır. Afganistan halkı Türk halkını kendilerine yakın olarak görmektedir. Daha önce de ifade ettiğim gibi uzaktaki komşu, uzaktaki akrabadır. TİKA çalışanları, herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan ve kontrole ihtiyaç duymadan Afganistan'ın her noktasına rahatlıkla gidebilmektedir. Hatta Taliban'ın elinde olan bölgelerde bile TİKA zaman zaman faaliyetler yürütmekte ve herhangi bir engelleme ile karşılaşmamaktadır.”

K5: “TİKA çok samimi, dürüst ve adaletli bir şekilde faaliyet göstermektedir. TİKA'nın faaliyetleri, projeleri ve çalışmaları kalite açısından benzeri olmayan niteliğe sahiptir. Abartmadan ve samimi olarak söylemem gerekirse Almanya'nın CIZ isimli yardım kuruluşu da çok kaliteli faaliyetler gerçekleştirmektedir. CIZ de TİKA gibi sosyal konularda, özellikle kadın hakları alanında faaliyet gösterirken, CIZ Afganistan polisinin eğitimi konusunda da faaliyet göstermektedir. Afganistan'daki tüm yardım kuruluşları arasında TİKA'yı birinci sırada, CIZ'i ise ikinci sırada tutuyorum.”

K6: “Diğer ülkelerin yardım kuruluşlarına göre TİKA'nın faaliyetleri daha yoğun, kaliteli, samimi ve sadakatli bir şekilde yürütüldüğünü düşünüyorum. Diğer ülkelerin yardım kuruluşlarından da memnunuz, yalnız TİKA'nın Afgan halkının gönlündeki yeri farklıdır.”

K7: “Böyle bir karşılaştırma yapmak zordur. Bu soruya kadar böyle bir kıyaslamayı düşünmedim ve yapmadım. Ancak TİKA'nın etkin olduğunu ifade edebilirim.”

K8: “UFCR, USID (ABD), CIZ (Almanya) gibi yardım kuruluşları sadece tek bir alanda faaliyet göstermek istiyorlar. Ancak TİKA'nın özelliği ve avantajı farklı alanlarda faaliyet göstermesidir. Tarım, kadın istihdamı, eğitim, sağlık alanlarının tamamında faaliyet gösterdiği için TİKA'nın ciddi bir üstünlüğü vardır.”

Afganistan'da TİKA dışında faaliyet gösteren başka ülkelerin faaliyetlerini karşılaştıran katılımcılar TİKA'yı ABD, Çin, Almanya gibi büyük devletlerle aynı kulvarda görmektedirler. Ancak TİKA'nın diğer yardım kuruluşlarına göre daha avantajlı olduğunu düşünmektedirler. Bunun sebebi olarak da iki ülkenin ortak tarihsel ve kültürel bağa sahip olmasını göstermektedirler. İki ülke arasındaki yakınlığı “Uzaktaki komşu, uzaktaki akraba” ifadesi ile vurgulamışlardır. İki halk arasındaki yakınlık Afganistan'da Taliban'ın etkili olduğu bölgelerde bile TİKA'nın faaliyet gösterebilmesini sağlamaktadır. K4'ün belirttiği bu durum Türkiye için önemli bir husustur.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

TİKA'nın Afganistan'daki kamu diplomasisi faaliyetlerinin Türkiye ile Afganistan arasındaki ilişkilere etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada katılımcılara TİKA'nın kurumsal ve işlevsel olarak Afganistan'da bilinirliği, TİKA'nın yürüttüğü faaliyetlerin iki ülke arasındaki ilişkilere katkısı ve Afgan halkının Türkiye'den beklentileri temaları üzerinden sorular sorulmuştur.

TİKA, Afganistan'da Türkiye'nin bir yardım kuruluşu olarak bilinmekte, faaliyetleri de yakından takip edilmektedir.

TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetleri arasında en çok eğitim faaliyetlerinin ön plana çıktığı katılımcılar tarafından iletilmiştir. TİKA' eğitim alanında, okul binası yapmak ve okuryazarlık oranını artırmaya yönelik faaliyetler sürdürmektedir. Buna rağmen TİKA'nın daha çok eğitim faaliyetlerine ağırlık vermesi istenmektedir. Hatta bir Türk Üniversitesinin de açılmasının istenmesi, TİKA'nın faaliyetlerinin Afgan halkı üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. TİKA Afganistan'da BM'in Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde faaliyetlerini yürütmektedir. Ancak Afgan halkı TİKA'nın faaliyetlerinin sınırlarını genişletmesini talep etmektedir.

Dış yardımlar kamu diplomasisinin önemli kaynakları arasındadır. TİKA'nın yardımları, Afgan halkı arasında Türkiye'nin güçlü devlet olduğu algısını yaratmıştır. Katılımcılar tarafından Türkiye'nin "yardım eden ülke" olarak tanımlanması, Türkiye'nin dış politikasında küresel aktör olma yolunda izlediği politikanın sonucu olarak donör ülke imajını inşa etme amacına ulaşmada TİKA'nın Afganistan'daki faaliyetlerinin etkili olduğunu göstermektedir. Katılımcıların TİKA'yı, Afganistan'da faaliyet gösteren ABD, Almanya, Çin gibi büyük devletlerin yardım kuruluşları ile eşdeğer görmesi de TİKA'nın faaliyetlerinin Afgan halkı üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

TİKA'nın yardım yapma yöntemi de Afgan halkını olumlu yönde etkilemektedir. Katılımcılar TİKA'nın faaliyetlerini, Afgan halkının taleplerine ve ihtiyaçlarına göre sürdürdüğünü ve yapılan yardımların karşılıksız, samimi duygularla yapıldığını düşünmektedirler. TİKA, ülkelerin ihtiyaçları ve toplulukların talepleri kapsamında insan odaklı, şeffaf, ortak anlayış çerçevesinde oluşturulan projeler için "Türk Tipi Kalkınma Yaklaşımı" ifadesini kullanılmıştır. Afgan halkının TİKA'nın yardımları hakkındaki düşüncüleri, Türk Tip Kalkınma Yaklaşımı'nın Afgan halkı üzerinde olumlu bir etki yarattığını göstermektedir.

Afganistan'ın yeniden inşası sürecinde Türkiye, iki ülke arasındaki ilişkilerin uzun bir geçmişe sahip olmasının ve iki ülke arasında ortak kültürel bağların bulunmasının yarattığı avantaj ile Afganistan ile ilişkilerini yumuşak güç temelinde inşa etmeyi amaçlamıştır. Katılımcıların iki ülke halkı arasındaki tarihsel ve kültürel bağlara dikkat çekmesi de Türkiye'nin yumuşak güç unsuru olarak TİKA'nın uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarılı olması için uygun bir zeminin olduğunu göstermektedir. TİKA'nın faaliyetleri Afgan halkını Türkiye'ye daha fazla yakınlaşmasını

sağlamaktadır. Katılımcıların kullandığı “uzaktaki komşu”, “uzaktaki akraba” ifadesi Afgan halkının Türkiye’ye yönelik algısını çok iyi yansıtmaktadır. Bir kamu diplomasisi kurumu olan TİKA’nın faaliyetleri Afgan halkının Türkiye’ye yönelik olumlu algısını güçlendirmekte önemli katkısı olmuştur. 2022 yılında Afganistan’da yönetimin Taliban’a geçmesinden sonra bile TİKA’nın Afganistan’daki faaliyetlerine devam ettirebilmesi, Türkiye’ye yönelik olumlu algının bir sonucudur.

KAYNAKÇA

- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma deseni nitel nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Cull, N. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Çavuşoğlu, H. (2018). Erişim adresi: <https://www.tgrthaber.com.tr/gundem/basbakan-yardimcisi-hakan-cavusoglu-turk-tipi-kalkinma-modelini-anlatti-230258>
- Demirkaya, Y. ve Çelik, F. (2021). Uluslararası ilişkilerde kamu ve sivil toplum kuruluşlarının stratejik işbirliği: TİKA faaliyetlerinin analizi. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 125-149.
- Ekşi, M. (2018). *Kamu diplomasisi ve AK Parti dönemi türk dış politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Fidan, H.& Nurdun, R. (2008). Turkey’s role in the global development assistance community: The case of TİKA. *Journal of Southern Europe and Balkans*, 10(1), 93-111, doi: 10.1080/14613190801895888.
- Guba, E.G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *ERIC/ECTJ Annual Review Paper*, 29(2), 75-91.
- Hatipoğlu, O.G. (2018). Farklı bir kamu kurum olarak TİKA: Örgüt yapısının dönüşümü hakkında bir analiz. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1(1), 99-116.
- Ijaz, K. (1998). Afghanistan: a geopolitical study. *Central Asian Survey*, 17(3), 489- 502. doi: 10.1080/02634939808401049.
- Kielhofner, G. (1982). Qualitative research: part one paradigmatic grounds and issues of reliability and validity. *The Occupational Therapy Journal of Research*, 2(2), 67-79.
- Kiren, A. (2012). *Afganistan’ın yeniden yapılandırılmasında Türkiye’nin rolü (2001-2011)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *American Journal of Occupational Therapy*, (45), 214-222. doi: 10.5014/ajot.45.3.214.
- Kulaklıkaya, M. (2008). Kalkınma yardımında dünyadaki son trendler ve TİKA. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (31), 14-29.
- Lincoln, S.Y. ve Guba, G.E. (1985), *Naturalistic inquiry*. California: Sage Publication.
- Menteş, O. (2020). *2001 yılı sonrasında Afganistan’a eğitim alanında yapılan uluslararası yardımlar*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı, Niğde.
- Nawabi, S. (2019). Türkiye’nin Afganistan’a dış yardımları. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 79-91.
- Neuman, W.L. (2020), *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.

- Nye, J. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, No:80, 153-171.
- Nye, J. (2004). *Soft power: The means to succes in world politics*. Newyork: Public Affairs.
- Nye, J. (2005). *Yumuşak güç*. Ankara: Elips Kitap.
- Oruç, Z. (2018). Erişim adresi:<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/kastamonu/turkiye-cumhuriyeti-dunyanin-en-comert-ulkesi-13138996>
- Özel, C. (2018). *Afganistan'ın yeniden inşasında Türkiye'nin yumuşak güç stratejisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Özkan, G. & Demirtepe, M.T. (2012). Transformation of a development aid agency: TİKA in a changing domestic and international setting. *Turkish Studies*, 13(4), 647-664. doi: 10.1080/14683849.2012.746442.
- Sancar, G.A. (2012). *Uluslararası halkla ilişkiler yöntemi olarak kamu diplomasisi: Türkiye için bir model önerisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, İstanbul.
- Simonin, B. L. (2008). Nation branding and public diplomacy: Challenges and opportunities. *Fletcher Forum of World Affairs* 32 (3), 19-34.
- Snow, N. (2009). Rethinking Public Diplomacy (Ed.), Routhledge Handbook of Public Diplomacy (3-11). Newyork: Routhledge.
- Tuch, H. (1990). *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. New York: St Martin's Press.
- Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı. (2022). 2021 faaliyet raporu. Erişim adresi https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/tika_faaliyet_raporlari-22
- Uzgel, İ. (2009). Dış Politikada AKP: Stratejik Konumdan Stratejik Modele (Ed.), *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* içinde (357-380). Ankara: Phoenix.
- Yağmurlu, A. (2007). Halkla ilişkiler yöntemi olarak kamu diplomasisi. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 9-38.
- Yetiş, M.A. (2019). *Uluslararası kamu kurumu olarak TİKA teşkilatı ve alternatif modeller*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, M. (2013). Devlet inşasında başarı ve kurumlara talep: Türkiye'nin Afganistan'daki rolü (2001-2011). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 183-212.